

Alkmadders

NUMMER 138 - JAARGANG 35 - JUNI 2017
KWARTAALUITGAVE STICHTING OUD ALKEMADE

In dit nummer o.a.:

Een gouden munt uit de koude grond

Vier Rotterdamse jongens in Oud Ade

Café 't Lageland, deel 2

Co Meijer, fietsenmaker in Rijpwetering

Hennepteelt in Alkemade

Eerbetoon aan tuindersvrouwen

an
e erik

Als mij
overlijdt
een fin
proble

35e jaargang, juni 2017, nummer 138
Kwartaaluitgave van de Stichting Oud Alkemade.
Opgericht 16 december 1980.

Redactie

Alfred Bakker
Sjaak Bouwmeester
José van der Meer-van der Zwet (eindredactie)
Fons van Rijn
E-mailadres van de redactie
alkmadders@ziggo.nl

Foto's (tenzij anders vermeld)

Leo Stiens en Agnes Turk
Archief Stichting Oud Alkemade

Distributie

Th. Meijer, Meidoornstraat 13,
2371 VC Roelofarendsveen (071-3314706)

Nieuwe donateurs en adreswijzigingen

Mw. A. van Wieringen, secretaris (071-5018326),
info@stichtingoudalkemade.nl

Donateurschap

De minimumdonatie bedraagt € 15,- per jaar,
te voldoen op bankrekening NL09 INGB 0005 4356 41
van Stichting Oud Alkemade. Per post ontvangen van
Alkmadders kost € 12,00 per jaar extra.

Losse nummers

Deze kosten € 2,50 en zijn verkrijgbaar tijdens de
openingsuren.

Openingstijden

Het Museum Oud Alkemade is geopend op
zondagmiddag van 14.00-17.00 uur en op
dinsdagmiddag van 13.30-16.00 uur.
In de maanden juli en augustus en op 1e Paasdag,
1e Pinksterdag en 1e en 2e Kerstdag is het
museum gesloten. Op 2e Paasdag en 2e Pinksterdag
is het museum wel open.

Contactpersoon van het bestuur

Mw A. van Wieringen, secretaris (071-5018326)

Bezoek- en postadres Stichting Oud Alkemade

Saskia van Uylenburchlaan 22
2377 CE Oude Wetering
Telefoon: 071-3312168
E-mail: info@stichtingoudalkemade.nl
Website: www.stichtingoudalkemade.nl

Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd en/of openbaar
gemaakt door middel van druk, microfilm of op welke andere wijze ook,
zonder voorafgaande toestemming van de redactie.

INHOUD:

Van het bestuur	1
Varia	2
Een gouden munt uit de koude grond	3
Bijzonder voorwerp uit de collectie	4
Hoe was het vroeger om kind te zijn	5
Vier Rotterdamse jongens in Oud Ade	7
Café 't Lageland te Oud Ade, deel 2	10
Hennepteelt in Alkemade 1494-1809	14
Co Meijer, een fietsenmaker in Rijpwetering	18

Van het bestuur

Beste donateurs,

Voor veel mensen breekt de vakantietijd al weer aan, maar voor Stichting Oud Alkemade is het nog niet zo ver. Op **zondag 2 juli** houden wij weer open dag en dat is ook de laatste dag dat u de tentoonstelling over de Ruilverkaveling kunt zien. Als u nog wat wilt bekijken of te weten wilt komen over dit thema, zorg dan dat u deze dag bezoekt of kom vóór die tijd nog een keer langs.

Bij deze wil ik alle mensen die meegewerkt hebben aan deze tentoonstelling heel hartelijk bedanken. Ook diegenen die spullen beschikbaar hebben gesteld of op een andere manier medewerking hebben verleend om dit alles mogelijk te maken.

Wij vonden het alleszins de moeite waard om aandacht aan te besteden aan de Ruilverkaveling. En ook hopen wij u een plezier te hebben gedaan met het ophalen van veel herinneringen aan de jaren vijftig en zestig, waarin de Ruilverkaveling een belangrijke rol heeft gespeeld voor veel mensen en met name voor veel bedrijven.

Na deze datum sluiten we de tentoonstellingsruimte tot 10 september, om dan weer met een nieuwe tentoonstelling te beginnen over grote gezinnen. Er wordt al hard gewerkt aan de voorbereidingen om hier ook weer wat moois van te maken. Dat gaat zeker lukken, maar mocht u nog aanvullingen hebben voor deze tentoonstelling dan horen we dat graag. Op maandagavond en dinsdagmiddag zijn er altijd medewerkers in het museum aanwezig om u te woord te staan en spullen in ontvangst te nemen. Sjaak Bouwmeester is het eerste aanspreekpunt hiervoor, maar de andere medewerkers kunnen u ook zeker verder helpen.

Wij wensen wij u alvast een hele fijne vakantie en zien u graag nog op 2 juli tijdens de open dag en anders bij de opening op 10 september bij de volgende tentoonstelling.

Lex van der Zwet, voorzitter

Nogmaals: Donatie 2017

De penningmeester laat weten dat een aantal donateurs de € 15,- + eventueel portokosten voor 2017 nog niet heeft betaald. Mogelijk is de factuur die bij het januarinummer zat in het ongereede geraakt, maar wilt u uw overschrijvingen nog eens checken? Vermeld bij uw betaling het factuurnummer of het bezorgadres. Dan weet de ledenadministratie waar zij uw betaling aan kunnen koppelen.

Beste lezer,

Het eerste verhaal in deze Alkmadders gaat over de bijzondere vondst die gedaan is op een akker in Roelofarendsveen: een heuse gouden munt! Verder nemen we u in dit nummer weer mee naar het westelijke deel van voormalig Alkemade waar zich in het verleden het nodige heeft afgespeeld. Want hoewel de maand mei al achter de rug is, leest u toch nog een verhaal dat verband houdt met de Tweede Wereldoorlog. Het gaat over vier jonge kinderen die na het bombardement op Rotterdam in diverse gezinnen in Oud Ade werden opgevangen om daar in betere omstandigheden de oorlog door te komen. Een bezoek begin van dit jaar van de enige nog in leven zijnde van deze broers aan Jacques en Henk van der Geest bracht veel herinneringen naar boven.

De geschiedenis van Café 't Lageland krijgt met deel 2 een vervolg. Hierin passeren de vele activiteiten de revue die de afgelopen decennia in en rond het café hebben plaatsgevonden: van bruiloften tot toneelvoorstellingen en vergaderingen. Van menig inwoner van voormalig Alkemade zullen hier voetstapjes liggen.

Uit de veel vroegere historie dateert de teelt van hennep, waarvan de opbrengst indertijd 'bijvangst' was, maar dan in een andere betekenis dan tegenwoordig. Vanuit het westen verbreidde die teelt zich uit naar het oosten, waarbij ook Alkemade werd aangedaan. Totdat door de komst van hennep uit concurrerende streken de teelt niet meer rendabel maakte en de hennep uit onze contreien verdween.

De teloorgang van de middenstand in de kleinere dorpen zal niemand ontgaan zijn. Ook in Rijpwetering verdwenen in de tweede helft van de vorige eeuw op een enkeling na vele kleine zelfstandige winkeliers. Eén daarvan was fietsenmaker tevens 'peterolieboer' Co Meijer. De herinneringen van zijn eerste, inmiddels overleden, medewerker Siem van der Willik, brengen ons terug in de tijd die eigenlijk nog niet zo heel lang achter ons ligt.

Wij wensen u weer veel leesplezier. Als u wilt reageren, stuur dan een mailtje naar alkmadders@ziggo.nl of schiet een van ons aan in het museum van Oud Alkemade.

José van der Meer, eindredacteur

Tuindersvrouwen

Zondag 2 juli is de laatste dag dat u de tentoonstelling over de Ruilverkaveling kunt bezoeken. We hebben het afgelopen jaar heel veel bezoekers mogen verwelkomen en een aantal leuke activiteiten georganiseerd. Maar als wij het hebben over de Ruilverkaveling, dan praten we over het algemeen over een mannenwereld. De vrouwen van de tuinders hebben echter ook een belangrijke rol gespeeld in het welslagen van het bedrijf. Wellicht niet zo zeer in de besluitvorming, maar wel in de ondersteuning van hun man. Naast het huishouden en de opvoeding van de kinderen waren zij vaak, tussen de bedrijven door, ook zeer actief op de tuin, in de kas of de schuur. Omdat veel tuinders na de Ruilverkaveling een woning bij het bedrijf hadden laten bouwen, nam het aantal uren dat de vrouwen aan het werk waren op het bedrijf nog verder toe. Als **erbetoon aan alle tuindersvrouwen** is tijdens de tentoonstelling een fotocollage gemaakt van een willekeurig aantal tuindersvrouwen uit het verleden en het heden, die wij graag op het omslag van deze Alkmadders opnemen.

Ruim honderd grote gezinnen!

Op **10 september** wordt de tentoonstelling 'Grote gezinnen' geopend. De samenstellers van de tentoonstelling hebben met meerdere mensen uit grote gezinnen gesprekken gevoerd over hoe zij het opgroeien in een groot gezin ervaren hebben. Bijna iedereen kijkt er met warme gevoelens op terug. Er waren in Alkemade, en dan met name in Roelofarendsveen en Oud Ade, heel veel grote gezinnen. Zo heel erg bijzonder was het dus niet. De saamhorigheid binnen het gezin heeft bijna iedereen als positief ervaren. In het septemernum-

mer komen wij met een uitgebreid verhaal hier op terug. Naast foto's van ruim honderd gezinnen met meer dan tien kinderen, zijn er ook heel veel attributen uit grootmoederstijd te bezichtigen. Wilt u nog foto's inleveren (of laten scannen) en/ of heeft u leuke spullen die wij mogen tentoonstellen, dan kunt u die brengen op maandagavond en dinsdagmiddag. Of neem contact op met Sjaak Bouwmeester, tel. 071-3315433, e-mail: sjaakbouwmeester@hotmail.com.

De 13 kinderen van Theo van der Meer en Naatje Bakker netjes op een rij. Van groot naar klein: Jo, Cors, Rina, Jan, Co, Piet, Henk, Ali, Nic, Jos, Aad, Theo en Riet.

Een gouden munt uit de koude grond

Alfred Bakker & Joost Soetens

De vondst

In maart 2016 werd een munt gevonden op een akker in de Veender- en Lijkerpolder buiten de bedijking in Roelofarendsveen. De vinder dacht aanvankelijk dat het een flessendop was. Na afspoelen van de aarde in de sloot bleek het om een gouden munt te gaan. Op 3 juli 2016 was er een taxatiedag in ons museum. Arnold Verkuylen, penningkundige, kon de munt thuis brengen.

Beschrijving

Het eerste wat opvalt, zijn de lelies aan de voor- en achterzijde. In het wapen op de voorzijde tellen we drie lelies. Het kruis aan de achterzijde is getooid met een lelie op elk van de vier armen. De lelies verwijzen naar Frankrijk, waar het Franse koningshuis de lelie of 'fleur-de-lis' in het wapen voerde. Boven het wapen is een zon afgebeeld. In het omschrift, de tekst langs de buitenzijde van de munt, lezen we met enige moeite de Latijnse tekst:

FRANCISCVS DEI: GRA: FRANCORVM: REX
De vertaling luidt: "Franciscus bij de gratie Gods koning van de Fransen." Het gaat dus om koning Frans, in het Frans 'François'.

Het kruis verdeelt de achterzijde in vier kwadranten. In twee tegenover elkaar liggende kwadranten staat een gekroonde F. Die letter slaat natuurlijk op François. In het omschrift op de achterzijde staat:

De achterzijde van de gevonden gouden munt.

XPS VINCIT XPS REGNAT XPS IMPERAT
Hiervan is de vertaling: Christus overwint, Christus heerst, Christus beveelt.

Op zoek

We hebben de munt vergeleken met diverse exemplaren op internet. Al snel werd duidelijk dat het om een 'Ecu d'or au soleil' gaat uit de tijd van François I (1494-1547), koning van Frankrijk in de periode 1515-1547.

De Franse penningkundige Jean Duplessy heeft een overzicht gemaakt van de diverse ecu's die onder François I zijn geslagen. Hij komt tot een aantal van twaalf typen. De gevonden munt lijkt het meest op het type dat in Lyon in 1515 geslagen is. De Lyonese munt had een gewicht van 3,33 gram en een diameter van 26 mm. De gevonden munt is echter lichter van gewicht en kleiner, omdat hij deels 'gesnoeid' is. Snoeien hield in dat metaal aan de rand van de munt werd verwijderd. Een illegaal, maar profijtelijk werkje waarop strenge straffen stonden. Snoeien kon voorkomen worden door in de zijkant van de munt een randschrift op te nemen. Een voorbeeld van zo'n randschrift is 'God zij met ons' op de Nederlandse guldens en rijksdaalders.

De gevonden munt is te dun om plaats te bieden voor een randschrift. Edelsmid Jacco Koliijn in Oude Wetering heeft de munt opgemeten en gewogen: 0,7 millimeter dik, 24,5 millimeter doorsnede,

3,1 gram zwaar. Met zijn kennersoog zag hij meteen dat de munt bijna puur goud is, 23 à 24 karaat!

Kenmerken waarmee deze ecu zich van andere ecu's onderscheidt zijn:

- de 'geheime stip' bij de twaalfde letter (E) in het omschrift aan de voorzijde,
- de 'geheime stip' bij de twaalfde letter (S) op de achterzijde,
- de twee kwadranten met de gekroonde F en
- de twee lege kwadranten.

Op de foto van de wapenzijde (voorzijde) van de Veense munt ziet u enkele van deze kenmerken. Rechts van het wapen is een rij van drie bolletjes zichtbaar, zogenaamde klopjes. Het is geen merk van de muntmeester. Ze zijn later aangebracht door een geldwisselaar om aan te geven dat de munt echt was.

Op zowel de voor- als de achterzijde is langs het omschrift een binnenrand aanwezig. De buitenrand langs het omschrift ontbreekt. Dat komt omdat de munt gesnoeid is. Daardoor zijn ook de

Voorzijde van de Veense ecu met enkele kenmerken, waaronder de typerende 'geheime stip' en de drie 'klopjes'.

Koning François I van Frankrijk

omschriften aan beide zijden deels verdwenen. En zijn ze moeilijk leesbaar.

Waarde toen en nu

Een ecu d'or au soleil was in de zeventiende eeuw qua waarde gelijk aan het weekloon van een landarbeider. De munt, geslagen vanaf 1515, bleef lang in omloop. Dat kon, omdat munten - ook al waren ze vervangen door nieuwe soorten - hun waarde aan goud of zilver behielden. De gevonden ecu d'or au soleil is nu € 350,- à € 400,- waard.

Herkomst

Over de herkomst van de gevonden munt bestaan nu zes theorieën:

1. de munt is meegekomen met baggerspecie uit het Braassemermeer of de Wijde Aa waarmee de akker werd opgehoogd en verrijkt;
2. de munt is meegekomen met beer uit een Leidse beerput waarmee de akker bemest werd;

3. de munt is begraven tijdens het beleg van Leiden in 1573-1574 uit voorzorg tegen plunderende Spaanse soldaten;
4. de munt is uit voorzorg begraven ten tijde van de plundertochten van de Gelderse veldheer Maarten van Rossum in Holland;
5. de munt is verloren door een Spaanse soldaat tijdens het beleg van Leiden;
6. de munt is uit de broekzak (met een gat) van een tuinder gevallen.

De eerste twee theorieën lijken het meest aannemelijk. Bij de eerste theorie is de vraag vervolgens hoe en wanneer de munt in de Braassemermeer of de Wijde Aa terecht is gekomen.

De theorieën 3 en 4 zijn niet waarschijnlijk. Niet eerder zijn soortgelijke munten op de akker gevonden, noch elders in de Veender- en Lijkerpolder buiten de bedijking. Leiden werd belegerd door een troepenmacht van ruim 10.000 huursoldaten, die onder andere

schansen aan de Oude Wetering bezetten. Het zou kunnen dat een Spaanse soldaat hem verloren heeft. Maar of een tuinder met een weekloon op zak rondliep?

Met dank aan: Arie van Herwijnen, Alex Kussendrager, Erik van der Kam, Jacco Kolijn, Fons van Rijn en Arnold Verkuyl.

Bronnen:

- Jean Duplessy (1999): Les monnaies Françaises Royales de Hugues Capet à Louis XVI (987-1793), Paris.
- De Nederlandsche Bank: Van Kauri tot Euro, de geschiedenis van het geld.
- MPO - Heritage Auctions Europe.
- Verschillende websites, zoals www.bonatiele.nl, www.dnb.nl, www.isgeschiedenis.nl.

Bijzonder voorwerp uit de collectie

Toen de woning van Marie Wijsman-van Wieringen, op Zuidhoek 2 in Roelofarendsveen, in 2015 leeggehaald moest worden, werd aan de Stichting Oud Alkemade gevraagd of zij misschien interesse hadden in de spullen die zich nog in de woning bevonden. Uiteraard had de stichting dat wel. Een van de voorwerpen die wij mee mochten nemen was een kroonluchter van

glas en koperwerk. Er moest wel het een en ander aan opgeknapt worden. Dat opknappen is uitgevoerd door Ihsan Ibrahim Rashid al-Sabiry. Ihsan is een vluchteling uit Irak en sinds maart 2014 - via stichting De Driemaster - actief als vrijwilliger bij Oud Alkemade. In Irak was Ihsan goud- en edelsmid; in het opknappen van de kroonluchter kon hij dan ook al zijn creativiteit kwijt.

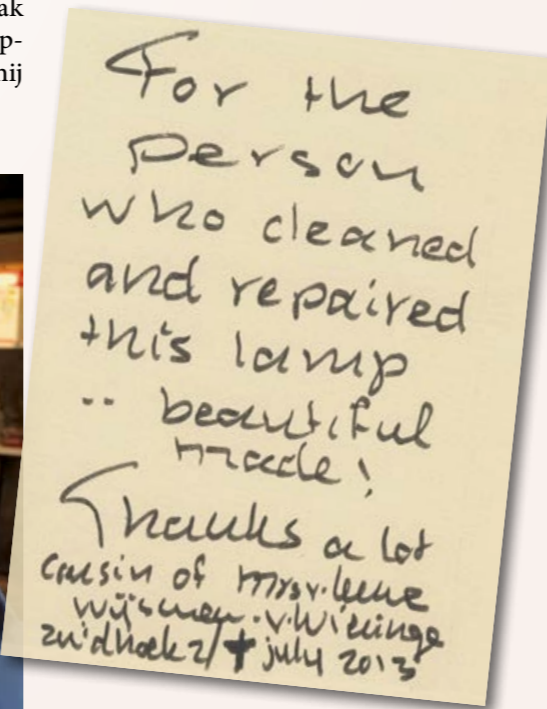
De kroonluchter hangt nu weer te pronken in het museum Oud Alkemade. Voor het opknappen van de lamp ontving Ihsan van Marie van Leeuwen-Wijsman, een verre nicht uit Amerika, een aardig bedankbriefje.

De kroonluchter straalt weer!

Ihsan al-Sabiry.

Hoe was het vroeger om kind te zijn? (2)

José van der Meer-van der Zwet

Wij waren met acht kinderen thuis, voor Veense begrippen niet eens zo'n heel groot gezin. Er waren ook gezinnen met tien of twaalf kinderen, zoals u in de komende tentoonstelling over grote gezinnen kunt ervaren. In onze familie waren er aan beide kanten ooms en tantes die ook acht kinderen hadden. Binnen tien jaar - tussen 1948 en 1958 - waren we allemaal geboren, zij het dat er een tweeling bij was, dat telde in één keer lekker op. Ik ben de oudste en kan me mijn kindertijd nog goed herinneren.

Op het Noordeinde

Mijn vader, Nic. van der Zwet, had met drie broers een tuindersbedrijf. Eerst met groenten (voornamelijk sla, grauwe erwten- en andere bonen) en fruit (tomaten en aardbeien). Ik herinner me de platte bakken op het hofland, de akker achter ons huis op Noordeinde 4. Daar vandaan kon je achterom bij (oud)oom Eef Rodewijk komen, die een slagerij aan het Westeinde had, waar nu de winkel van Van der Poel is. Zijn zoon, Cor Rodewijk, slachtte op zaterdag wel eens een kip. We mochten dan komen kijken hoe die kip, als de kop er af gehakt was, nog een paar rondjes om ons heen rende. Dat vonden we helemaal niet eng. Evenmin als het kijken naar het slachten van een koe of een varken bij slagerij Van der Salm, iets verder op het Noordeinde. Alleen als het dier doodgeschoten werd, ging de deur even dicht.

Naast ons huis, aan de andere kant van het muurtje dat er nu nog staat, liep een tegelpad naar het politiebureau dat toen achter het gemeentehuis gevestigd was. Er waren ook een paar cellen. Wie daar terecht kwam, kreeg alleen water en brood met spinnenkoppen te eten, volgens mijn vader. We zijn er nooit echt wezen kijken, maar spannend was het wel als er wel eens iemand naar binnen werd gebracht.

Mijn vader Nic. van der Zwet tussen de platte bakken met aardbeien.

Ons gezin op de bank voor het huis op Noordeinde 4. V.l.n.r.: Nick, ikzelf met Carl, Carlien, Anne, Lex, Rob en Mariëtte, najaar 1958.

Daar op de Noordhoek hadden we een onbezorgde jeugd. We hadden het tamelijk goed en hoefden niet in het bedrijf mee te werken. Alleen als de tomaten in bloei stonden, moest ik met een stokje langs de planten gaan om het bestuiven te bevorderen. En ik mocht 'voor eigen eet' aardbeien plukken. We hadden ook altijd een hulp in de huishouding, dat had mijn moeder wel nodig met al die kinderen. Maar ik moest - als oudste - natuurlijk wel regelmatig huishoudelijke werkjes doen: de was ophangen, de luiers en zakdoeken strijken, de tweeling eten geven (om de beurt een hapje), de vloer vegen na het eten, de kinderkleertjes opvouwen als ze 's avonds uitgekleeft waren en met een zekere regelmaat de ramen lappen. Echte meisjeswerkjes dus.

We gingen meestal met elkaar lopend naar school aan het Noordeinde, toch al gauw een kilometer. Tussen de middag aten we warm, zoals bij nagenoeg alle gezinnen indertijd. Omdat ik na het eten moest afdrogen, gebeurde het wel eens

dat ik op laatste moment hollend weer naar school ging. Met een steek in mijn zij en het zweet op mijn voorhoofd kwam ik dan aan.

Als het mooi weer was zei mijn moeder: "Ga jij maar even wandelen". Ik moest dan als achtjarige met zo'n - in mijn ogen - lelijke, brede tweedehands tweelingkinderwagen door de Veen wandelen. Daar had ik eigenlijk wel een hekel aan. Tweelingen kwamen nog niet zo vaak voor als tegenwoordig, dus je liep er wel een beetje mee te kijk.

Meewerken in het bedrijf

Vanaf de tijd dat ik naar de mulo ging, ik was toen twaalf, mocht ik om wat voor mezelf te verdienen af en toe in het bedrijf helpen. We waren inmiddels overgegaan op de teelt van bloemen: in de winter tulpen en narcissen, in de zomer anjers in de kas en buiten andere snijbloemen zoals duizendschonen en ornithogalen. In de winter viel dat niet altijd mee. Ik moest bijvoorbeeld narcissen bossen:

bosjes van tien en vijf daarvan weer bij elkaar tot een grotere bos. Zo gingen ze – in houten kistjes – naar de veiling. Omdat de vloer in de schuur van steen was, stonden we op een houden vlonder om geen al te koude voeten te krijgen. Maar de narcissen kwamen van de ‘kouwe grond’ en waren dus ook ijskoud. Bovendien droop het slijm langzamerhand via je pols in de boord van je trui, waardoor het al snel een vieze en koude bedoening was.

Nee, dan liever bollen pellen in de zomervakantie. Voor een gulden per mand. Mijn zusje Anne en nichtje Annette hielpen ook mee. We begonnen, net als de volwassenen, al om zes uur in de ochtend. Onze handen waren nog niet zo groot en we waren beginners, dus vijf of zes manden per dag was al heel wat. De anderen, het waren allemaal vrouwen, kregen makkelijk tien of twaalf manden vol. Die konden zo razendsnel pellen dat we daar eigenlijk een beetje jaloers op waren.

Sparen voor een nieuwe slaapkamer

In 1963, ik was bijna 15, verhuisden we vanwege de Ruilverkaveling naar De Baan. We kregen een mooi nieuw huis, ingericht met het nieuwste comfort: warm water uit de kraan, verwarming, vaste vloerbedekking, een badkamer met bad, grote ramen... wat een luxe! En een eigen kamer voor mijn zusje en mij. Het geld dat we verdiend hadden met bollen pellen werd besteed aan een ‘slaapkamer ameublement’ zoals dat heette. Mooi

lichtgeel met grijs. En een wandrek met schrijfflad van Tomado waar ik voortaan mijn huiswerk aan kon maken. Wat waren we trots! Ook hadden we een pick-up bij elkaar gespaard. Van mijn zakgeld kon ik af en toe bij V&D in Leiden een plaatje kopen en soms een lp.

Maar ook in dit huis en met ons ouder geworden gezin, was er natuurlijk genoeg te doen. Al werden de taken nu wat meer onder iedereen verdeeld en ook de jongens moesten mee helpen. We kregen steeds een week ‘de beurt’ ergens voor. Dat was bijvoorbeeld schoenen poetsen, aardappels schillen, afwassen, afdrogen, kleren opvouwen, de auto wassen, het gras maaien, etc. Zelf moest ik iedere week de zolder en de slaapkamers doen: de ene week stoffen, de andere week zuigen. En voor mij was er nog de schone taak om de allerkleinsten in bad te doen.

Anjers pluizen

Op onze akker stond o.a. een grote rolkas met anjers. Nadat ik van de mulo afkwam, ben ik een jaar thuis geweest. In die kas heb ik menig uurtje in doorgebracht met het pluizen van de anjers. Met de draagbare radio vaak op een Engelse zender om mijn talenkennis een beetje op peil te houden. Als ik een hele dag hard bezig was geweest, zag ik die pluizen - als ik 's avonds op bed lag - nog voor mijn ogen. Een ander klusje was het ‘plakken’ van anjers waarvan een scheurtje in de knop zat of dreigde te komen. Een groen plakkerkje, in de kleur van de blaadjes met een

nietje er in, hechtte de gebarsten knop weer redelijk dicht. Maar je moest wel goed oppassen dat je niet per ongeluk in de eigen vinger of duim niette, want dat was behoorlijk pijnlijk. Ik was dit al weer bijna vergeten, toen ik op de tentoonstelling over de Ruilverkaveling zo'n doosje plakkertjes zag liggen.

Van het geld wat ik dat jaar verdiend had, wilde ik een brommer kopen. ‘Iedereen’ had er immers al een, maar ik nog niet! En ik was inmiddels bijna 17. Maar daar was geen sprake van! Veel te gevaarlijk, en: zonde van je spaargeld. Des te groter was de verrassing dat ik de brommer voor mijn verjaardag kreeg: een Berini, lichtblauw. Wat was ik blij en trots! Na dat vrije jaar, waarin ik o.a. mijn typediploma heb gehaald, ging ik buiten de deur werken en wel als ‘schrijfster-typiste’ op het gemeentehuis in Roelofarendsveen. We waren natuurlijk jarenlang ‘buren’ geweest en hadden altijd tegen dat gebouw aangekeken. Van het geld dat ik toen verdiende, werden o.a. de buskaarten betaald van mijn jongere broers en zusjes. Maar het meeste mocht ik zelf houden om te sparen voor later.

Zo was het vroeger om kind te zijn

Het was vanzelfsprekend dat je mee hielp in een groot gezin. Ik heb het nooit als ‘te veel’ beschouwd. Er bleef genoeg tijd over om te spelen. Er waren heel veel kinderen in de buurt om te mee hinkelen, touwtje springen, te ballen, wegkruiptje te doen etc. We hadden in de Veen geen tv, die kwam er pas toen we op De Baan woonden. Jarenlang gingen we op woensdag- en zaterdagmiddag bij Henk Bakker, de elektricien op de Noordhoek, met de hele buurt kijken naar Dappere Dodo, het spannende ‘Morgen gebeurt het’ en zwaaiden we naar tante Hanny.

Hoe ging het er bij u aan toe, moest u ook meehelpen thuis, in het bedrijf of in de winkel, of bij iemand anders? Laat ons weten wat uw herinneringen zijn aan de tijd dat u kind was en stuur uw verhaal naar alkmadders@ziggo.nl. Wilt u een van ons spreken om uw verhaal te vertellen, neem dan contact op met Sjaak Bouwmeester, tel. 071-3315433 of via sjaakbouwmeester@hotmail.com

Aan het anjers pluizen. Als je klaar was, kon je weer opnieuw beginnen.

Vier Rotterdamse jongens in Oud Ade

Jacques (f) en Henk van der Geest

Na het bombardement op de binnenstad van Rotterdam in mei 1940 werd het gezin Van Blerck, met vijf jonge kinderen, dakloos. Voor de jongens werd voor de tijd dat de oorlog duurde onderdak gevonden in Oud Ade. Eén van de jongens, Cock, werd in ons gezin opgenomen. Met hem halen wij herinneringen op uit die periode.

Op 10 mei 1940 vielen de Duitse troepen Nederland binnen ondanks de strikte neutraliteit die ons land de voorgaande jaren in acht had genomen. Deze grove schending van het internationaal erkende oorlogsrecht werd nog eens verergerd toen Hitler zijn luchtmacht opdracht gaf om Rotterdam te bombarderen, omdat de verovering van Nederland langer duurde dan hij had voorzien. Dit bombardement op 14 mei 1940 op een stad zonder van militair belang zijnde installaties was ongetwijfeld een oorlogsmisdad. De gevolgen waren verschrikkelijk! Tijdens het bombardement lieten 1147 mensen hun leven en duizenden raakten gewond. Er werden 24.000 huizen verwoest, 1200 kleine bedrijven, 500 cafés, 70 scholen, 12 bioscopen. Bijna 80.000 Rotterdammers raakten hun huis kwijt.

Onderstaand het relaas van Cock van Blerck over zijn belevenissen van die bewuste dag, 14 mei 1940:

Geen stokjes maar bommen

“Het was op een zonnige dag in mei, wij woonden toen in Rotterdam (centrum). Mijn twee oudere broers van 9 en 11 jaar oud waren in bad geweest (dat was bij ons een grote zinken teil). Ik had deze keer geluk, ik kreeg schoon water en het was ook nog lekker warm. Ik was 7 jaar en mijn jongste broer (4 jaar) moest met mijn jongste zus (2 jaar) na mij gewassen worden. Het ging er ontspannen aan toe. Mijn vader stond in de tuin en was met een waterslang bloemen aan het water geven. Wij woonden in een bovenhuis eerste verdieping. Onder ons was een pakhuis en het dak daarvan was onze tuin. Wie gewassen was, mocht in de serre voor het raam zitten om te zien wat vader deed, die af en toe de waterstraal op het raam richtte wat wij toen nog leuk vonden. Toen ik met mijn natte gekamde haren voor het raam zat te glunderen, zag ik opeens een heleboel vliegtuigen en, heel opgewonden van deze gebeurtenis, zag ik dat zij allemaal stokjes naar bene-

den gooiden. Maar mijn vader dacht daar anders over, hij vloog naar binnen en trok ons vanuit de serre de gang in. Net op tijd, want de deuren van de serre sloegen naar binnen met veel glasgerinkel. De kussens werden van bed gehaald en iedereen moest een kussen op zijn hoofd leggen tegen vallend puin. De tijd die verstreek leek wel uren te duren, maar toen waagden wij het om naar de overkant van de straat te vluchten, naar een autogarage waar buurtbewoners bezig waren om met houten palen het plafond te stutten, maar waarom? Eén bom er op en alles zou plat zijn, bleek later! Als kind zijnde zag ik de gruwelijkste beelden: mensen die werden binnen gebracht, met bloed besmeurd, licht, maar ook zwaar gewond. Zo zaten wij daar dan, als bibberende hondjes, niet wetend wat er allemaal ging gebeuren. Het gebrom van vliegtuigen, het gillen van de bommen, even een korte pauze, daarna de explosie.

Onze opa en oma woonden ongeveer tien straten verder, buiten het gebombardeerde gebied. Mijn vader en mijn oudste broer zeiden: “Wij gaan daar even polshoogte nemen.” Samen gingen ze op weg richting opa en oma. Terwijl wij daar za-

ten, vielen er steeds meer bommen en laag scherpende vliegtuigen schoten op alles wat maar bewoog. Mijn moeder was op van angst en zenuwen. Ze zei tegen mijn broer Jan: “Ga naar boven de broodtrommel halen.” Toen hij met knikkende knieën terug kwam, gingen wij ook richting opa en oma. Maar dat ging gepaard met telkens ergens schuilen tegen gierende kogels en neervallend puin.

Toen wij aankwamen, waren mijn vader en oudste broer weer terug gegaan om ons op te halen, maar tot hun grote schrik zagen zij dat heel die wijk plat was gegooid en alles was vol rook stof, ellende en puin. Zouden wij daar onder liggen? Huilend kwamen zij weer bij oma aan en met vreugde en verdriet sloten wij elkaar in de armen. Dat gebeurde allemaal op één dag!

Hoe nu verder?

Voor het nu ineens dakloos geworden gezin Van Blerck moest er gezocht worden naar nieuwe woonruimte.

Aangezien er nog talloze andere families zonder woonruimte waren in Rotterdam, zal het vinden daarvan ongetwijfeld uiterst lastig zijn geweest. Het gezin Van Blerck bestond toen uit pa, die als machinebankwerker werkte

Het brandende Rotterdam.

Moeder Van Blerck met voor zich dochtertje Nel, links Sjef met jongste broer Leo en aan andere kant van moeder Jan en Cock.

in één van de vele Rotterdamse scheepswerven, ma, vier jongens en één meisje, in leeftijd van respectievelijk 11, 9, 7, 4 (de jongens) en 2 (het meisje). Gezien het nog zo jonge meisje lag het voor de hand dat zij bij pa en ma bleef. Maar voor de vier jongens werd gezocht naar een andere oplossing en blijktbaar is dat Oud Ade geworden. Hoe en waarom? Dat is nooit echt duidelijk geworden. Uit informatie van een goed in de historie bekend zijnde Oud-Adenaar kwam naar voren dat de toenmalige pastoor Emiel B. Derksen connecties had met schippers uit Rotterdam. Het is denkbaar dat aan hem is gevraagd om de vier jongens Van Blerck in Oud Ade onder te brengen. En als de pastoor dat vroeg dan lukte dat!

Het verblijf in Oud Ade

In reactie op de oproep van pastoor Derksen werden de jongens als volgt ondergebracht:

* *Sjef* bij de familie Droog, caféhouder in de Zevenhuizen. In dat voormalige café woont nu nog mevrouw Catrien van der Steen; zij is inmiddels 96 jaar en nog helder van geest. Aangezien zij pas in 1944 daar kwam wonen. weest zij helaas niets van het verblijf van Sjef aldaar in 1940. Haar toenmalige echtgenoot Koos Droog was vier jaar later, op Dolle Dinsdag, wat al te enthousiast; hij liet zijn geweer zomaar op tafel lig-

gen en toen de Duitsers dat bij een huiszoeking vonden is hij gearresteerd en doodgeschoten. Mevrouw Van der Steen is later hertrouwd met Jo van der Ploeg. * *Cock* bij de familie Van der Meer, Gerrit en Marij, waarvan de boerderij nog steeds staat aan het begin van Oud Ade, rechts van de St. Bavokerk. * *Jan* bij de familie Vermey, Dirk en Pie, in het huisje bij de watermolen. Naar men zegt later de meest gefotografeerde molen van Nederland door hele bussen van toeristen die daar stopten op de molenbrug. * *Leo* bij de familie Van der Geest, Jan en Bets, die een timmerbedrijf runden aan de Leidseweg.

Ondanks onze verwoede pogingen is het ons niet echt gelukt om duidelijk te krijgen van wanneer tot wanneer deze vier broers in Oud Ade zijn geweest. Van wat zij daar zoal hebben meegemaakt is helaas ook niet al te veel bekend, mede omdat drie van de broers al zijn overleden.

Sjef, de oudste van de broers, was niet de gemakkelijkste en nogal een driftkop. Zo is bekend dat hij in de lagere school een inktpot naar meester Ponsioen, het hoofd van de school, gooide. Maar anderen zeggen: een boek naar meester Hartog. Hoe dan ook, zo iets was in die tijd echt een doodzonde in zo'n dorp!

Jan had het goed naar zijn zin bij Dirk

Vermey op de molen. Volgens informatie van de nog levende familieleden Van Blerck had hij het zachtste karakter. Volgens Cock was Jan degene waar de andere broers het vaakst naar toe gingen. Hij was ook misdienaar in de St. Bavokerk bij pastoor Derksen.

Enkele anekdotes

Op een oude, helaas onduidelijke foto, staat tante Pie bij de molen waar Jan was ondergebracht. Volgens Jan sliep hij in een bedstee onder in de molen met tante Pie. Hij maakte wel eens een grap over de winden die zij liet. Verder vertelde hij er wel met warmte over. Het was een knus kamertje en na het bombardement was het waarschijnlijk wel heel belangrijk om weer een huis te hebben.

Er was nog een verhaal over tante Pie. Buiten de molen was een hok met de poepdoos. Sjef heeft een keer een kip gevangen en in de poepdoos gestopt. Even later ging tante Pie nietsvermoedend naar het 'kakhuisje'. Ze tilde haar rokken op en deed haalde het deksel van de poepdoos er af. Toen kwam die kip er luid tokkend en fladderend uit, tegen haar achterste aan. Ze schrok zo erg dat ze met haar rokken omhoog naar buiten kwam en in haar blote billen nog een heel end door het weiland bij de molen heeft gerend.

V.l.n.r. Sjef, Cock en Jan nog in Rotterdam, net vóór de oorlog.

Jan (links) en Cock van Blerck op latere leeftijd.

Cock heeft helaas nauwelijks herinneringen aan zijn verblijf in Oud Ade. Wel weet hij nog dat hij daar, in het boerenbedrijf van de familie Van der Meer, liefdevol werd ontvangen. De moeder was heel aardig voor hem; zij maakte toentertijd zelf kaas. Cock meent zich te herinneren dat zij vier kinderen hadden, twee zonen waarvan de oudste Arie (Ares) heette en twee dochters (o.a. Pietje?). De jongste dochter ging met hem wandelen. Maar omdat hij meestal met zijn broer Jan optrok, ging hij vaak naar hem op de molen. Overigens wijt hij dat verlies aan herinneringen aan de getraumatiseerde toestand waarin hij zich bevond na het bombardement.

Leo, met zijn 4 jaar de jongste van het stel, had het bij de familie Van der Geest

goed naar zijn zin. Hij kon daar op het erf en in de houtloods fijn spelen. Helaas werd hij ernstig ziek als gevolg van nierbekkenontsteking, waardoor hij geruime tijd in bed moest blijven en dat was zowel voor hem als voor moeder Bets een hele opgave. Gelukkig waren er toen nog voldoende medicijnen. Mijn broer Jacques wist nog precies waar Leo's bedje stond in het met kraalschroten afgewerkte slaapkamertje, waar ook het tweepersoonsbed van hem en broer Koos stond.

Leo was volgens Cock heel close met Jacques, die zelf toen pas 10 jaar oud was. Hij wilde - als gevolg van de ondervonden gezinsvreugde - na de oorlog dan ook liever bij ons blijven dan terug gaan naar Rotterdam.

De oudste drie broers zaten op school in Oud Ade; Leo was daarvoor nog te jong.

Hoe kwam dit hernieuwde contact tot stand?

Medio februari 2015 kwam ten huize van Jacques, in een gesprek over de Tweede Wereldoorlog, het verblijf van de vier broers Van Blerck in Oud Ade ter sprake. De contacten met die familie Van Blerck waren helaas verloren gegaan. Kleindochter Jos Elstgeest is toen op internet gaan zoeken en zij vond een zekere C. van Blerck in Breda. Die reageerde op haar vraag of hij in de Tweede Wereldoorlog in Oud Ade was geweest direct met één zin: "Jajaja!"

Op 5 maart 2015 is hij, Cock van Blerck, bij Jacques in Roelofarendsveen geweest en uiteraard was ik, Henk, daar ook bij. Vandaar zijn we toen alle vier voornoemde adressen gaan opzoeken. Bij het bezoek aan de boerderij van Van der Meer viel het Cock wel gelijk op dat de zogenaamde 'wijk', voor het spoelen van allerhande vaatwerk, niet meer aansloot

op het water van de kolk. Tja, die is na de oorlog gedempt.

Cock zei bij dat eerste contact dat hij helaas de enige nog levende van de broers was. Inmiddels is hij 85 jaar oud, maar nog ongekend vitaal na een bewogen en sportief leven waarin hij o.a. 28 marathons heeft gelopen, nog steeds massages geeft alsook conditietraining aan een paar groepen. Daarnaast speelt hij in de Reünisten Matrozenkapel van de Koninklijke Marine op de bugel.

Zowel hij, zijn vrouw Toos als wijzelf waren bijzonder gelukkig met de hernieuwde contacten. Helaas is mijn broer Jacques vlak na hun bezoek aan ons overleden, maar ik zal die contacten vanaf nu blijven koesteren!

Cock van Blerck, inmiddels een vitale 85-jarige.

Fietsen voor Oud Alkemade

Ook dit jaar is de Stichting Oud Alkemade weer één van de goede doelen van de Rabobank Sponsorfietsstocht die gehouden wordt op **zondag 25 juni**. Dus fiets met uw hele gezin, vrienden- of vriendinnenkring, weer een mooi bedrag bij elkaar voor Oud Alkemade. Er zijn diverse startpunten en routes. U vindt die tegen die tijd in de regionale bladen. Ons inschrijffnummer is **231**.

Rabobank

Aanmelding
Rabobank Sponsorfietsstocht 2017

Rabobank Groene Hart Noord

EEN GESCHIEDENIS VAN 150 JAAR

Café 't Lageland te Oud Ade

Deel 2: Het café, het dorp en de bredere omgeving

Theo van der Poel en Sjaak van der Geest

In Alkmadders van maart heeft u deel 1 van dit tweeluik kunnen lezen. Daarin kwamen de uitbaters van Café 't Lageland voor het voetlicht. In dit deel gaat het om de vele activiteiten die zich door de jaren heen in en rond het café hebben afgespeeld.

Activiteiten in het café

De vergelijking die we in de inleiding van deel 1 maakten tussen kerk en Café 't Lageland komt vooral tot uiting in de bruiloften en andere feesten die in het café werden gevierd. Vaak begonnen die gebeurtenissen met een dienst in de kerk gevolgd door een feest in het café. Dat gold niet alleen voor bruiloften, maar ook voor jubilea van verenigingen, oogstdankfeesten en andere publieke festiviteiten. Tijdens bruiloften werd er gegeten en gedronken, gezongen, gedanst en polonaise gelopen. Tot slot was er nog een receptie voor de wijdere kring van familieleden en kennissen. Talloze bruiloftsliedjes zijn nog te vinden in mappen en dozen van families. Deze evenementen waren waarschijnlijk de belangrijkste bron van inkomsten voor de caféhouder gedurende alle jaren dat het café bestaan heeft. Bovendien

toonde het café zich dan ook als een karakteristieke plek van het dorpse gemeenschapsgevoel. Datzelfde geldt voor de jaarlijkse kermis ('Het feest van het jaar') en het carnaval die voor een belangrijk deel ook in het café plaatsvonden.

Herinneringen van ouderen, alsmede het Leidse krantenarchief, suggereren dat in de vroege jaren van Jan van der Hulst sr. schaken en biljarten een belangrijke plaatsen innamen in de ontspanning die het café te bieden had. Geen wonder, want de cafébaas was zelf zeer bedreven in deze twee takken van sport, zoals onder meer blijkt uit een bericht in de Leidsche Courant van 10 februari 1938. In die tijd bestond er een biljartclub die blijkens het krantenbericht de naam van het toenmalige café droeg. Ook waren er vele schaakactiviteiten. Zo speelde op 2 juni 1910 de toentertijd bekende schaker Muurlink si-

multaan tegen negen lokale amateurs van wie er één hem wist te verslaan: P. van der Voort uit Oud Ade, een naam die vaker valt in de schaakberichten van de regio.

Swift

Een geheel andere - fascinerende - activiteit die meer te maken had met de betekenis van het café voor de bredere omgeving, was de wekelijkse bijeenkomst van wielrenners van de Leidse wielrenclub Swift (opgericht in 1919). Zoals in het eerste deel is opgemerkt, begon deze traditie in de tijd van Jan van der Hulst jr. (1922-1953) die zelf een verdienstelijk wielrenner was. Het café was al vóór de oorlog tot 1978 het clubhuis van de vereniging. Elke zondagochtend verzamelden de renners van Swift (gedurende een korte periode 'Lenig en Snel' geheten) zich bij het café voor hun wekelijkse clubcompetitie.

Jan van der Hulst jr. (1886-1961) als amateur wielrenner op de racefiets waarop hij zijn successen behaalde. Junior is dan 25 jaar oud.

De renners kwamen uit Leiden en omstreken. Voor enkelen van hen was Swift, dat in die tijd belangrijke nationale wedstrijden organiseerde, het begin van een imposante carrière, zoals voor Gerben Karstens uit Leiden, Cock van der Hulst uit Zoeterwoude (geen naaste familie van de cafébaas) en onze 'eigen' Joop Zoetemelk. Swift verhuisde later naar de Waard in Leiden, waar nu het industrieterrein

is, en verblijft tegenwoordig aan de Willem van der Madeweg in Leiderdorp. In het café heeft lange tijd de indrukwekkende prijzenkast van Swift gestaan.

Als de renners na hun wedstrijd terug kwamen, konden zij zich in een ruimte onder het café wassen en omkleden. Tegen die tijd was ook de Hoogmis afgelopen en kwamen enkele kerkgangers in het café hun zondagse borreltje drinken aan de bar en de ronde stamtafel. Een stukje verderop zaten dan de Swift-leden aan hun 'cidertje'. Ze keken met verbazing naar de dorpingen die in een mum van tijd hun borrel achterover sloegen. Een gezellige drukte op de zondagmorgen. Ondertussen deden de vrouwen hun boodschappen in de winkel en bij de bakker ernaast en keerden daarna met hun echtgenoten huiswaarts, al of niet per kapwagen.

Ijssclub en toneel

De indrukwekkende geschiedenis van de ijssclub van Oud Ade is nauw verbonden met het café, vooral in de gloriejaren van echte winters, toen er in het dorp nationale schaatswedstrijden gehouden werden waar rijders uit het hele land - zelfs uit Friesland - op afkwamen. In een krantenbericht uit 1933 wordt uitvoerig verslag gedaan van de wedstrijd, het vermaarde seintoestel bij de finish van Dammes van der Poel, de grote publieke belangstelling (tegen betaling), de prijsuitreiking en de 'après ski' in het café. De eerste prijs

OUD-ADE
TONEELUITVOERING
te geven door de
R. K. Toneelclub
„DOOR VRIENDSCHAP
SAAMGEBRACHT”
op 14 en 15 Jan. in de zaal
van Café v. d. HULST.
Opgevoerd wordt het blij-
spel in 3 bedrijven:
„Neef Bill uit Mexico”
Kaarten op beide avonden
verkrigbaar aan de zaal.
875 Aanvang half acht.

Aankondiging in de Leidsche Courant van 10 januari 1948.

van 60 gulden was voor ene Terpstra uit Oldeboorn (Friesland). De jaarvergaderingen van de ijssclub waren bijzonder populair. Het verhaal gaat dat notaris Moussault na het bijwonen van een zo'n vrolijke bijeenkomst huiswaarts keerde met een doormidden geknipte strotdas.

En dan was er nog het toneel. Vroeger waren er in Oud Ade twee toneelverenigingen. Een - in het dorp - was onderdeel van de KAB (Katholieke Arbeiders Bond); de ander (DVS - Door Vriendschap Saamgebracht) was in de Zevenhuizen. De KAB speelde gewoonlijk één keer per jaar in het café waar dan achter in de grote zaal een podium werd opgebouwd. DVS speelde aanvankelijk in een zaaltje achter het café van Joop van der Ploeg in de Zevenhuizen en later in het café in het dorp. De KAB had het café als vaste plek voor hun repetities en uitvoeringen. Vóór, tijdens en na de opvoering konden de toeschouwers drank en versnaperingen kopen van de cafébediening en soms werd er na afloop gedanst. Het gezellig samenzijn en dansen na afloop werd in de aankondigingen vaak uitdrukkelijk genoemd, ongetwijfeld mede op verzoek van de café-eigenaar die graag wat extra's verdiende aan de voorstelling. Soms kwamen er ook toneelverenigingen van elders een voorstelling in het café geven. Zo werd op 21 oktober 1956 een blijspel opgevoerd in het café door een gezelschap uit Lisse, "ten bate van de blinden". Ook traden er artiesten op die met cabaret of muziek de bezoekers vermaakten. Het schijnt dat de animo voor toneel in de jaren vijftig en zestig verminderde,

Een van de vele bruiloften in het café: Winy van der Geest en Jaap van der Poel Jaapzn op Tweede Paasdag 1955.

Broodjes smeren in de keuken. V.l.n.r.: Wil Bartels, Alie van der Poel, Annie van der Geest, Jan van der Poel, Riet van der Geest, Corrie de Haas. Ca. 1955.

Felicities van Klaas Heemskerk aan Jan van der Poel bij de opening van het café na de verbouwing, waarschijnlijk in 1954.

FANCY FAIR - OUD-ADE
 BEZOEK DE FANCY-FAIR EN TENTOONSTELLING
 ten bate van de MISSIE in Café J. VAN DER
 HULST te Oud-Ade. 2979
 GEOPEND: Zaterdagavond a.s. van 7-10 uur en
 Zondag 16 April na de Hoogmis tot 's avonds 10 uur.

Oproep in de Leidsche Courant van
 14 april 1950.

waarschijnlijk mede wegens de gebrekkige accommodatie. Zes jaar lang was er geen opvoering. Daar kwam verandering in toen in 1966 het Dorpshuis werd gebouwd met betere voorzieningen en de twee verenigingen fuseerden tot VIOS (Vriendschap Is Ons Streven).

Fancy-fair

In het café werd al vanaf halverwege de jaren veertig een bescheiden *fancy-fair* georganiseerd door de Missie Naaikrans om geld in te zamelen voor het maken van misgewaden voor de kerk en de missie. Het is niet duidelijk hoe lang die fancy-fairs zijn voortgezet, maar de naaikrans hield omstreeks 1965 op te bestaan. Rond diezelfde tijd werd het idee van een fancy-fair nieuw leven ingeblazen door de leden van het Ouderen Comité, die het zat waren om langs de deuren te collecteren om geld in te zamelen. In 1966 verhuisde de fancy-fair naar het nieuw gebouwde Dorpshuis waar het evenement uitgroeide tot zijn huidige vorm. De opbrengsten

Taartverloting door Piet van Leeuwen bij het rad van avontuur tijdens een fancy-fair.
 Foto Pastoor Verkley (jaartal onbekend).

worden nu verdeeld over alle deelnemende verenigingen, maar het leeuwen-deel gaat nog steeds naar de ouderen.

Overige activiteiten

Van de talloze andere activiteiten in het café door de jaren heen noemen we er nog enkele in vogelvlucht. Een volledige opsomming is hier niet mogelijk. In het café werden vergaderingen gehouden van de KAB, de KVP (later CDA), de RK middenstandsvereniging De Hanze, gevolgd

door de middenstandsbond St. Thomas More, de RK geitenfokvereniging 'Ons Streven', de Boerenleenbank, het Oranjecomité, de Stille Omgang, de eerder vermelde IJclub, en vele andere verenigingen. In augustus 1901 wordt melding gemaakt van een wedstrijd vogelschieten op het erf van de toenmalige herberg. De jaarlijkse kaaskeuring vond er plaats, er werden EHBO- en danslessen gegeven, de contributie van de voetbal en handbal werd er geïnd en openbare verkopeningen werden er gehouden onder toezicht van

de notaris. Van dat laatste zijn veel berichten en aankondigingen te vinden in archieven. Kaartavonden en -middagen zijn tot de dag van vandaag redelijk populair gebleven, vooral voor de 'senioren'. En op zaterdagavonden was het café een populair toevluchtsoord voor de jongemannen die te vroeg afscheid hadden moeten nemen van hun meisjes, omdat de ouders naar bed gingen...

Verleden en toekomst

De laatste jaren werd het steeds rustiger in het café. Met het toegenomen autobezit breidde de actieradius van ontspanning zich uit naar de stad en grotere plaatsen in de omgeving. Bruiloften en feesten werden steeds vaker ook buiten het dorp gevierd en het toneel en de fancy-fair hadden zich verplaatst naar het Dorpshuis. Het Dorpshuis, dat in 1966 werd geopend, werd aanvankelijk gezien als een uitbreiding van het café. Jan van der Poel kreeg de uitbating van de bar en in de regels werd vastgelegd dat het Dorpshuis niet mocht concurreren met het café. Feesten en andere activiteiten die altijd in het café hadden plaatsgevonden, zouden in het café blijven. Maar geleidelijk aan begon het Dorpshuis toch steeds meer de rol van het café over te nemen. Met de sluiting van het café op de laatste dag van 2009 lijkt die ontwikkeling compleet.

Het ziet er naar uit dat we in dit verhaal de opkomst en de ondergang van het Oud-Adese Café 't Lageland binnen een periode van 150 jaar hebben beschreven. Past het einde van het café in de trend van het verdwijnen van bakkerij, kruidenier en benzinstation? Er bestaan nog diverse andere horecagelegenheden in Oud Ade en de nabije omgeving, vooral gericht op fietsers en het watertoerisme in de zomer en op het ROAC-publiek. De huidige populariteit van De Vergulde Vos in Rijpwetering lijkt te bewijzen dat een lokale kroeg niet uit de tijd is. Als het er gezellig is, keuken en bediening goed zijn en de locatie aantrekkelijk is, is er nog van alles mogelijk.

Bronnen:

- A.G. van der Steur (red.): Tussen Kaag en Braassem, 1985.
- Archief Stichting Oud Alkemade.
- Fotoalbums van Jan van der Poel en Arie van Smoorenburg en gesprekken of emailcontacten met (in alfabetische orde) Gé en Thea van der Fits, Jacques van der Geest Janzn (†), Antoon van Grieken, Rob Hogenelst (Swift), Dick van der Hulst, José van der Hulst, Ton van der Kaay (Swift), Alie en Kees van der Poel, Dammes en Nel van der Poel, Jan van der Poel Janzn, Winy van der Poel, Piet Pouw, Janus van Seggelen, Mien van Smoorenburg, Corrie Uljee, en Jo van de Weyden.
- Krantenarchief van Erfgoed Leiden en Omstreken.
- 25 Jaar Toneelvereniging VIOS.

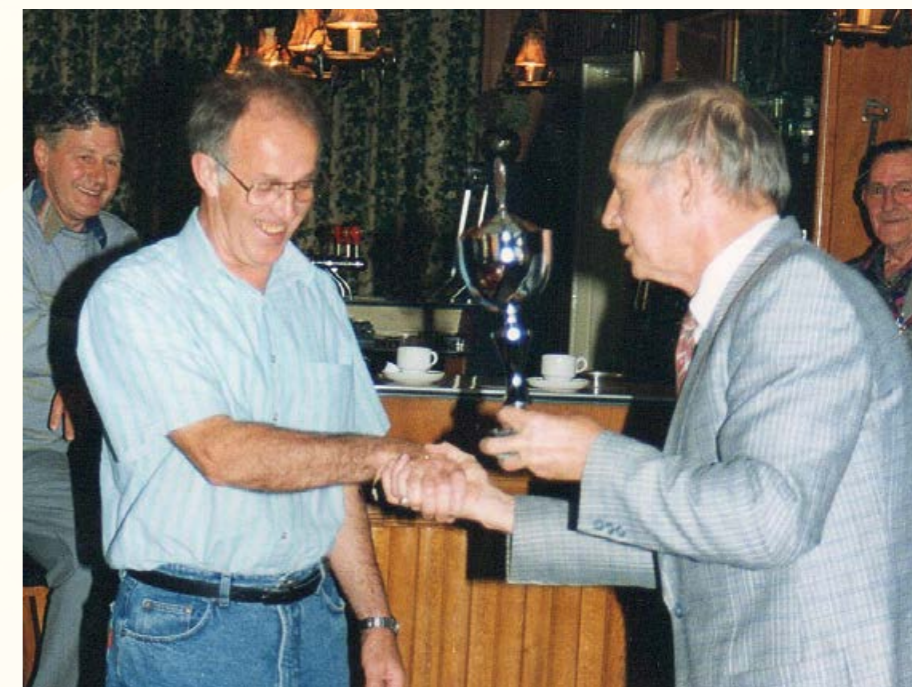
Klaverjassen, v.l.n.r. Tineke Kouwenhove (Rijpwetering) Co van Zoen, Nica Borst-Kuijpers en Piet van der Geest (de Mop). Ca. 1995.

Openingsfeest: polonaise hoorde er bij in de jaren vijftig. Veel bekende gezichten.

Feestvierders op het openingsfeest; veel familie van de nieuwe cafébaas en zijn verloofde. Rechtsboven de prijzenkast van de biljartclub uit de gloriejaren van Jan van der Hulst sr.

Prijsuitreiking van een klaverjastoernooi aan Theo Kouwenhove (Rijpwetering). Rechtsachter caféhouder Arie van Smoorenburg. Ca. 1995.

Hennepteelt in Alkemade 1494-1809

Alfred Bakker

Wie kijkt er nog op van nieuwsberichten over opgerolde hennepplantages? De situatie in Kaag en Braassem werd al eens getypeerd als 'minder kassen, meer hennep'. Onze voorouders teelden ook hennep, doch ze waren niet zo zeer geïnteresseerd in de geestverruimende voortbrengselen van de cannabis sativa, als wel in de stengels van de plant die bruikbare vezels opleverden. Die vezels werden op een lijnbaan of touwslagerij gesponnen tot garens of verwerkt tot zeildoek. In dit artikel wordt de teelt van hennep in Alkemade beschreven. De lijnbaan (van Oude Wetering) komt in een later artikel aan de orde.

Hennep in Holland en Rijnland

Het hoogheemraadschap van Rijnland vaardigde in 1435 en 1453 verboden uit op het roten van hennep in boezemwater, waarbij de vezels geweekt werden. De volgende stap in het proces was braken, het losmaken van de vezels. De teelt van hennep langs de Oude Rijn breidde zich uit in het laatste kwart van de vijftiende eeuw. Het was toen, na de dood van de Bourgondische hertog Karel de Stoute, een crisisperiode. Men specialiseerde zich in gewassen met een hoge opbrengst, zoals raapzaad, mosterdzaad en hennep, die geleverd werden aan de olie- en vezelnijverheid.

De eerste vermelding van hennep in Alkemade is te vinden in de zogenaam-

de Enquete uit 1494. Er vond toen een onderzoek plaats naar de economische situatie in Holland. Symon Martynsz (68 jaar) en Marcellis Egbertsz (60 jaar) vertegenwoordigden Alkemade, Rijnsaterwoude, Leimuiden en Oude Wetering. Opvallend is dat er drie ambachten werden genoemd en het dorp Oude Wetering afzonderlijk.

Rondom het Braassemmeer leefde men van wat veeteelt, visserij en vogeljacht. Akkerbouw was minimaal, ongetwijfeld vanwege de drassigheid. Over de inwoners meldden Martynsz en Egbertsz dat "zij een weynich kemp zaeyen". Waarschijnlijk werd de hennep gezaaid langs de slootkanten, die opgehoogd werden met bagger, koeienmest, kroos en waterplanten.

De geograaf M.J. Boerendonk heeft de

gegevens van de Enquete in kaart gebracht. Duidelijk is te zien dat er verschillende gebieden in Holland waren waar hennep geteeld werd. Alkemade was het noordelijkste gebied.

De eerste vermelding van hennep, toen kennip geheten, op een aanwijsbare locatie in onze contreien is te vinden in een transactie uit 1533. In het oostelijk deel van Esselijkerwoude (nu Vierambachts-polder) werd toen een kennipwerf genoemd. Hoe zo'n kennipwerf er uit zag, is mooi te zien op een kaart van een Leids gasthuis waarop een boerderij uit de zestiende eeuw, gelegen aan de Oude Rijn, is afgebeeld. Aan weerszijden van de toegangsweg naar de boerderij is een kennipwerf vermeld. Links van de boerderij bevindt zich een kleinere kenniptuin.

Hennep in Alkemade

De teelt van hennep was vrijwel altijd een aanvulling op de overige bestaansbronnen. Slechts een enkeling kon alleen van de teelt of handel in hennep leven. De Tiende penning van Alkemade in 1544 bijvoorbeeld toont het ondergeschikte belang aan. Louweris Jansz gebruikte toen twee percelen land die jaarlijks voor f 19.- en f 11.- getaxeerd werden "ende noch wat kennip landts getaxeert" voor twintig stuivers per jaar. Hennep droeg maar 3% bij in Louweris Jansz' inkomen.

De hennep tienden van Johan van Duivenvoorde

Het ambacht Alkemade was een heerlijkheid waarover Johan van Duivenvoorde als heer de scepter zwaaide van 1581-1610. Hij bezat ook de heerlijkheden Esselijkerwoude (Woubrugge) en Warmond.

In 1606 maakte Johan een overzicht van zijn inkomsten uit de drie heerlijkheden, waaronder de tienden. Hij kreeg 10% van de opbrengst van koren en hennep, die in Warmond op één hoop gegooid werden. In Alkemade en Esselijkerwoude was de teelt van hennep kennelijk zodanig toegenomen dat in de loop van de 16de eeuw de hennep tiende losgemaakt was van de oudere korentiende.

De heer ontving in 1584 ruim f 83.- aan hennep tienden in Alkemade. De totale hennepopbrengst bedroeg toen dus f 830.-. In de volgende jaren ontving Johan van Duivenvoorde een maximaal

bedrag van f 111.- in 1591, waarna het afnam tot f 92.- in 1606.

De hennep tienden in de heerlijkheid Esselijkerwoude bedroegen een derde van die in Alkemade, ondanks de vergelijkbare oppervlaktes van de twee heerlijkheden. De relatief hoge opbrengst van de hennep tienden in Alkemade, een kwart van Johans totale inkomsten uit Alkemade, illustreert het relatieve belang van de teelt.

De inning van de hennep tienden had Johan uitbesteed aan particulieren. Zijn zoon Albrecht, die Johan in Alkemade opvolgde, gaf de ambachtsbewaarders opdracht om de hennep tienden te heffen.

In de zaai- en oogsttijd richtten eenden veel schade aan op het land, ook op de hennepackers. Johan van Duivenvoorde vaardigde daarom op 11 juni 1600 een keur uit in zijn drie heerlijkheden. Het werd verboden om eenden "ongehocht en ongesloten" te houden.

Langs de oevers, waar veel hennep geteeld werd, konden vissers het land vertrappen als ze hun netten door de sloten trokken. Het werd hun in de zaai- en oogsttijd verboden te vissen "met trecksegens, schaeckels, netten ofte andere instrumenten".

Percelen

Het "weynich kemp" was sinds de Enquete uit 1494 in de loop van de 16^e en 17^e eeuw uitgebreid tot een flink areaal kennip, dat echter bestond uit veel kleine akkers en tuinen. Een heel kleine kenniptuin is omstreeks 1600 ingetekend

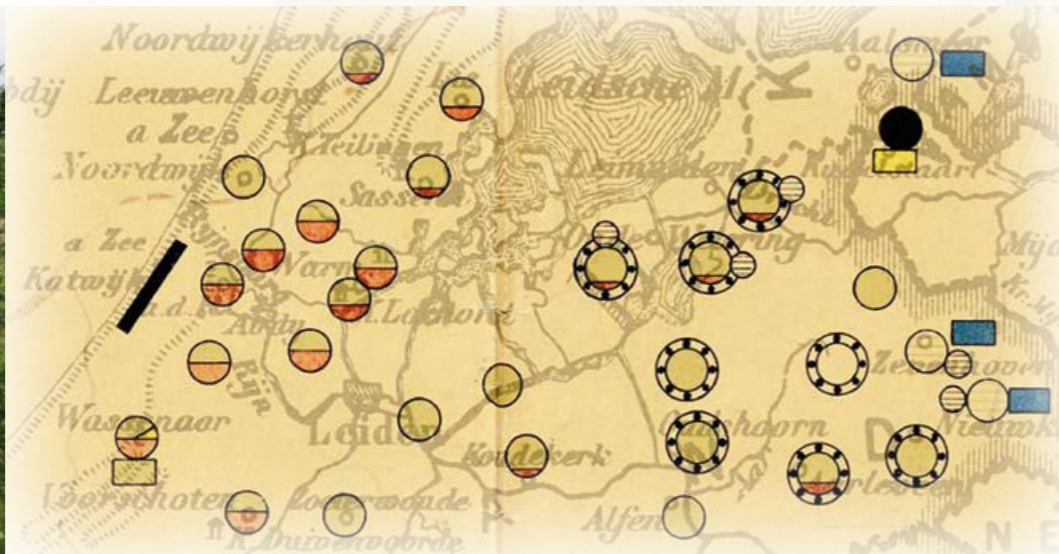
Een boerderij aan de Oude Rijn met kennepwerven en een kenneptuin in de 16de eeuw.

door landmeter Symon Aerntzsoon van Buningen bij het Vennemeer.

In de transportaktes worden oppervlaktes genoemd vanaf vijftig roeden (600 m²). Een henniptuin van honderd roeden werd in 1643 de "grote tuin" genoemd. Johan van Duivenvoorde heeft het over een "hont land dat met hennep is beteeld" (circa 1.200 m²). De maximale grootte in de akten is vijf hont onvruchtbaar land dat Willem Cuyper uit Roelofarendsveen nog moest toemaken om er hennep- of teelakkers van te ma-

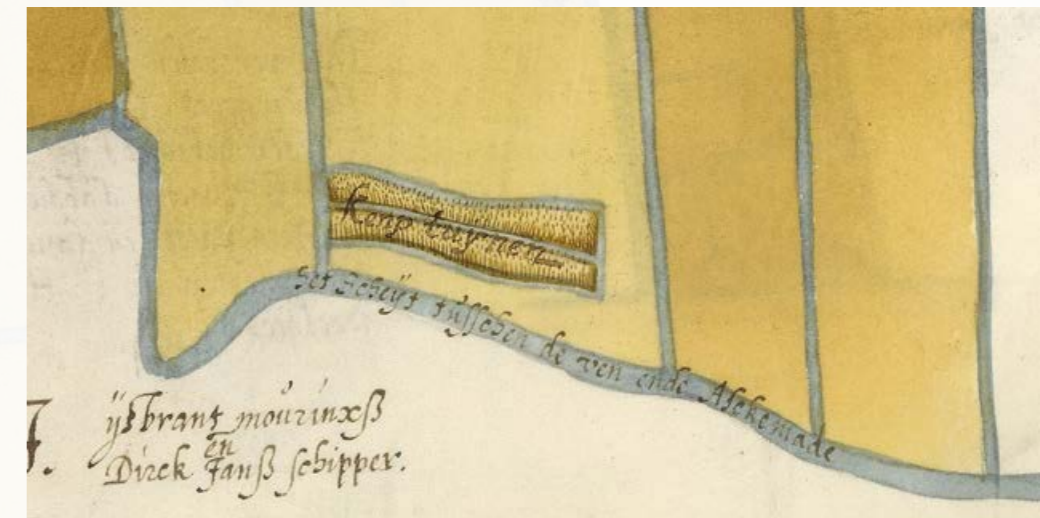
Zo moet een akker met hennep er uit gezien hebben. Het ging voornamelijk om de stengels.

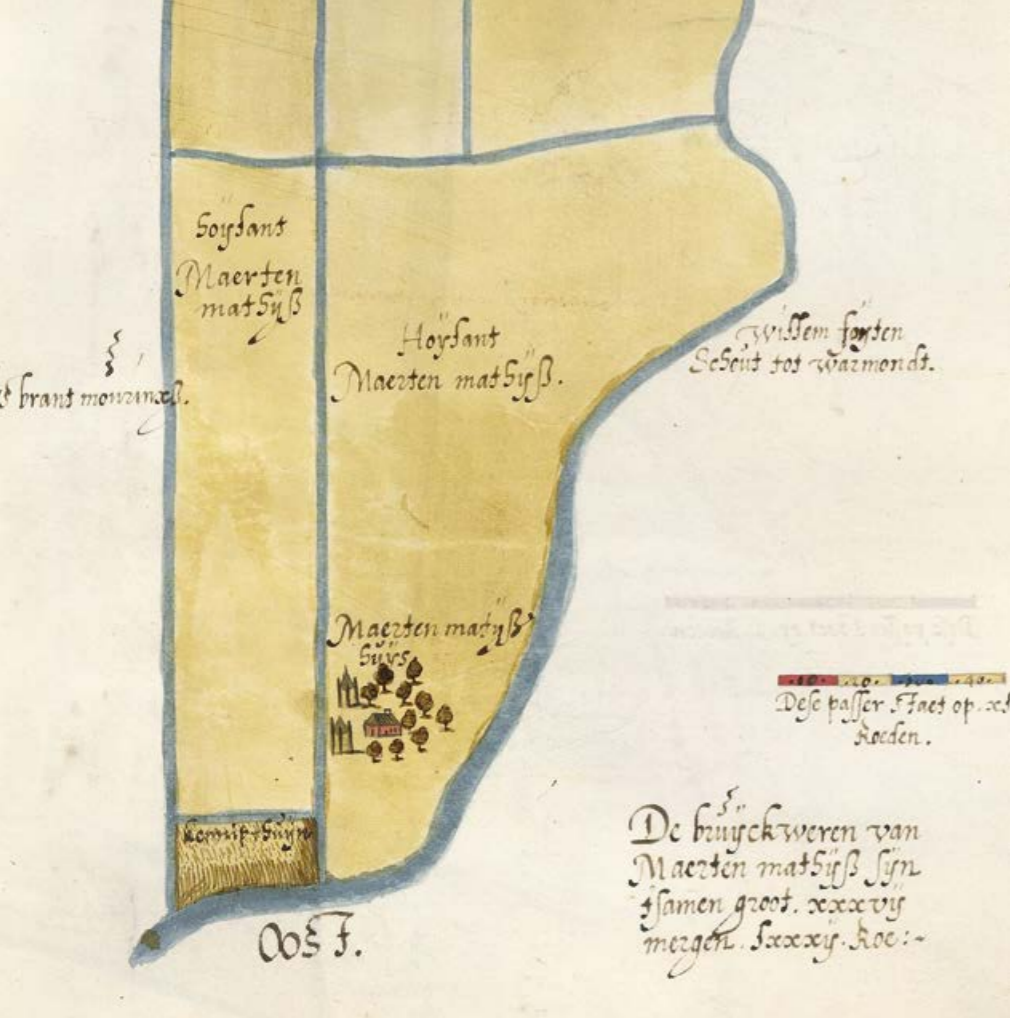
Een detail uit de kaart van M.J. Boerendonk. Aan de rechterkant vier zwart gestippelde cirkels met oranje horizontale lijnen; dit zijn de symbolen voor hennep teelt in Alkemade, Leimuiden, Rijnsaterwoude en Zevenhoven/Nieuwkoop in 1494.

Johan van Duivenvoorde, gravure van Hendrick Goltzius (1579-1580).

Perceel tussen het Vennemeer en Alkemade met "kemp tuynen" in 1596-1598 (detail).

Maerten Mathijsz huis op de Ven met hooilanden en kennip-tuijn aan het water.

ken. Toemaken is het vruchtbaar maken van de bodem door het aanbrengen van grond. In Alkemade was dat vaak baggerspecie uit sloten en het Braassemmeer.

De voor de Alblasserwaard typerende perceelvorm, waarbij de braakhut wegens brandgevaar op een soort schiereilandje stond, is in Alkemade niet aangetroffen. Als dergelijke percelen voorkwamen, zullen ze vergraven zijn tijdens de vervening van de meeste polders. Wel worden in sommige aktes hennep- en rijsakkers in één adem genoemd. Dit wijst op akkers met knotwilgen (rijshout) die ook bekend zijn van de Alblasser- en Krimpenerwaard.

Een zeer beeldend beschreven hennep-tuin lag in de Boekhorst: "Een huis en erf, beplant met bomen, strekkend zuid langs de sloot tussen de Vrije Boekhorst en het Vrouwenven en west tot de ingang van het laantje, dat naar de Werfkamp gaat en langs de sloot van de hennep-tuin, waarover de boom ligt." De boom die over een sloot ligt, is ook te zien op de afbeelding van de door hen-

nepwerven omgeven boerderij aan de Oude Rijn.

De hennepakkers lagen over heel Alkemade verspreid. Genoemd worden: Googerpolder, Lijkerpolder, Veenderpolder, Buurterpolder, Vrouw Vennepolder en Boekhorst. Ook in 'de Veen' lag een hennepakker, namelijk achter de kapel van Roelofarendsveene. De meeste akkers lagen in de huidige Droogge maakte Veender- en Lijkerpolder, niet verwonderlijk gezien de omvang van de twee polders.

De percelen hennep lagen in het Groene Hart op de kop van de percelen, rondom de boerderij, dicht aan het water. Die ligging vergemakkelijkte het intensieve onderhoud en de aanvoer van bagger, mest of toemaakgrond.

Ook in Alkemade bevonden de hennep-tuinen of -akkers zich dicht bij het water. In 1646 kocht Eeuwout Willems van Pieter Pietersz Cleijn uit Woubrugge een hennep- of teelakker. De akker in de Veenderpolder had een belastbare oppervlakte van 150 roeden, ruim 2.000 m². De koper kreeg de verplichting om het

onderhoud van de kade naast de akker van het polderbestuur over te nemen. De akker lag dus dicht bij het water achter de polderkade.

Soms is ook de nabijheid van een boerderij aantoonbaar. Landmeter Van Bunningen tekende "op de Ven" het huis van Maerten Mathijsz met zijn hooilanden en een "kennip-tuijn" aan het water.

Legger op de hennep-tiende

De namen van hennep-telers en de grootte van hun akkers werd vastgelegd in een legger. In de legger van 1629 valt te lezen dat de telers een tiende van zowel "gellinge als saejlingen" (mannelijke resp. vrouwelijke hennepplanten) bij de ambachtsbewaarders van Alkemade moesten inleveren. Deden de hennep-telers dat niet, dan zouden ze als "veltrovers ende tiendedieven" gestraft worden. Ze konden op vrijdag 10 augustus 1629 opgave doen bij Cornelis Pietersz Lamertgen, kastelij in De Vergulde Vos in Rijpwetering. De ambachtsbewaarders hadden dus een centrale plek in Alkemade gekozen.

De 276 hennep-telers waren ingedeeld in de vier bonnen van Alkemade: het Oudewateringer-, het Kager-, het Veender- en het Rijpweteringerbon. In het Kager- en Veenderbon werd de meeste hennep geteeld. Het totale areaal in Alkemade besloeg 52 hectare, circa 2½% van de oppervlakte.

Albrecht van Wassenaer incasseerde als heer van Alkemade aan hennep-tienden een bedrag van f 200.-. De secretaris Bouman, die alles had genoteerd, kreeg f 28.-. En er moest natuurlijk ook gegeten en gedronken worden voor een bedrag van f 31.- aan 'teerkosten'.

In het Kagerbon zaten de grootste telers: Cornelis Pietersz Koeswart, Cornelis Maerten Pietersz op de Poel, Tonis Gerritsz, Claes Cornelisz in 't Bosch, Cornelis Aelbertsz vande Ade en Borrit Aelbertsz. In het Oudewateringerbon teelde Willem Cornelisz Hasen.

Cornelis Pietersz Koeswart had in totaal 0,9 hectare hennep, met een perceel dat hij verhuurde en een perceel in het Rijpweteringerbon.

De grote hennep-tuin aan de Kerksloot

Uit 1643 dateert een koopakte van een hennep-tuin, genaamd "de grote tuin".

Zoals in elke akte werden de belendingen benoemd, onder andere "ten westen de Kerksloot". Het ging vermoedelijk om de watergang tussen de huidige Buurter- en Waterloospolder, die de Kever en de Kiek- of Kleipoel verbond, en de naam Kerksloot-Waterloos droeg.

Het Meertens Instituut, bekend van Voskuils roman Het Bureau, heeft in 1973 veldwerk verricht in Alkemade om historische veldnamen te inventariseren en vast te leggen. Op een polderkaart uit 1948 heeft de veldwerker namen in de Buurterpolder genoteerd. Aan het water met de huidige naam Diepenhoek liggen percelen, genaamd Tuinderij. Het zou heel goed kunnen dat hier de "grote hennep-tuin" lag.

Kennipcoper Cors Jacobsz Vercade en teler Engels Matheusz

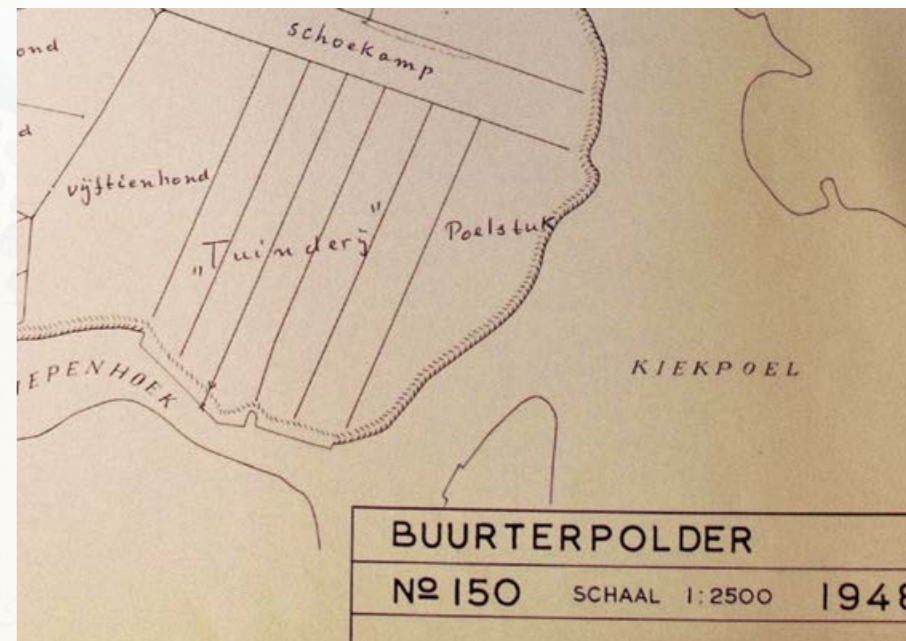
Ondanks de relatief geringe oppervlakte volgens de legger van de hennep-tiende uit 1629, werd in Alkemade zoveel hennep geteeld, dat er een gespecialiseerde opkoper van hennep kon ontstaan. In de omgeving van Alkemade is alleen in Langeraar zo'n specialisatie bekend.

Cors Jacobsz was een zoon van Jacob Huijgsz Vercade, die geboren was in 1585 en overleden in Rijpwetering in 1640. Cors werd in 1673 vermeld op een lijst voor de heffing van extra belasting in Rijnland, met als beroep 'kennipcoper'. De aanslag à f 35.- was relatief laag.

Cors was getrouwd met Marritgen Borritsz, geboren omstreeks 1633. Haar vader, Borrit Aelbertsz op de Ade, werd in de legger van 1629 genoemd met drie hont (3.600 m²) hennep-land.

Cors teelde zelf ook hennep. In 1668 verkocht hij een hennepakker. Van een akte uit 1671 is bekend dat hij land in de Lijkerpolder bezat. In 1677-1678 verkochten de echtelieden een hennepakker van 180 roeden in de Veenderpolder.

In 1680 werd er weer een lijst van belas-

Tuinderij in de Buurterpolder in 1973 op kaart uit 1948.

tingplichtigen opgesteld, waarbij Cors Jacobsz Vercades beroep onvermeld bleef. Hij hoorde toen bij de middencategorie: de "kleynge getauxeerden".

In de opgave van het zogenaamde Rijnlandfamiliegeld van 1674 komt nog een specialist voor. Een agrarisch beroep zoals "boommaecker" is duidelijk: boomkweker. Bij "bouman", "bouw", "teelt" en "teelder" wordt het moeilijker. Het gaat weliswaar om landbouwers en tuinders, maar men moet raden naar het gewas. Engels Matheusz uit Oude Wetering springt er uit. Als enige in het bestand dat diverse Rijnlandse dorpen beslaat, wordt zijn beroep omschreven als "teelt hennip".

1809: hennep-tienden in de verkoop

In transportakten worden na 1727 geen hennepakkers meer genoemd. In 1798 hield de heerlijkheid als feodale gezagsvorm op te bestaan. Wel bleven de heer-

lijke inkomsten bestaan. De heerlijkheid Alkemade werd in 1809 te koop aangeboden in een advertentie in de Oprechte Haarlemse Courant, geplaatst door de laatste baljuw van Alkemade, Pieter Nicolaas Vossius, die als rentmeester fungeerde.

In de advertentie is nog sprake van "Tienden van Hennep". De teelt van hennep had toen al lang het loodje gelegd tegenover hennep uit de Alblasser- en Krimpenerwaard en/of het Baltische gebied en Rusland. De hennep-tiende in 1809 was niet meer dan een dode letter.

Bronnen:

- G.M. van Aalst, 1981: Repertorium op de lenen van de hofstede Boekhorst, 1581-1784.
- Archief Gemeente Alkemade, 763: Legger van de landen waarop hennep geteeld wordt t.b.v. de inning van de hennep-tienden, 1629.
- F.J.A.M. van der Helm: Nadere Toegangen. 867 Tiende penning Alkemade 1544. Nationaal Archief.
- R. Fruin, 1876: Enquete ende informatie upt stuck van der reductie ende reformatie van den schilttaalen, voertijts getaxeert ende gestelt geweest over de landen van Hollant ende Vriesland. Gedaen in den jaere MCCCXCIII.
- J.C. Kort: 1980 & 1988, Repertorium op de lenen van de hofstede Warmond.
- Nationaal Archief, 4.VTH J.H. Hingman. Folio 53. Warmond, Vrouwenven en Alkemade.
- A.G. van der Steur, 1975: Johan van Duvenvoorde en Woude (1547-1610), heer van Warmond, admiraal van Holland.
- Milja van Tielhof en Petra J.E.M. van Dam, 2006: Waterstaat in stedenland. Het hoogheemraadschap van Rijnland voor 1857.

Co Meijer, een fietsenmaker in Rijpwetering

John van der Willik

Het dorp Rijpwetering kende in de eerste helft van de twintigste eeuw tal van kleine zelfstandigen. In de tweede helft zijn ze bijna allemaal verdwenen. Er resteert nog een enkeling. Dit artikel gaat over Co Meijer, een Ripse fietsenmaker, en mijn vader, Siem van der Willik, die er gewerkt heeft van 1938 tot 1943.

De familie Meijer

In het Noorden¹ van Rijpwetering, nu Koppoellaan 18, woonde in het begin van de twintigste eeuw het gezin Meijer. Dirk Theodorus Meijer (4 november 1871–6 november 1949) was getrouwd met Anna Lauwers (16 april 1873–11 september 1940). Dirk is geboren in Rijpwetering. Anna kwam uit Boschkapelle, een dorp in Zeeuws-Vlaanderen. Ze hadden zes kinderen: Alie, Tinus, Co, Peet, Willem en Keetje, die zich later Corrie liet noemen. Dirk en Anna zijn thuis overleden en op het kerkhof van Rijpwetering begraven.

Dirk Meijer was boerenknecht. In het zuiden van Rijpwetering, tegenover het café van opoe Daleman, vlak naast de spoorlijn, stond de boerderij van Jan Castelij. Deze boer had melkvee lopen nabij de Waterloosmolen. Dagelijks roeide Jan Castelij tweemaal naar zijn koeien. Ter hoogte van het huis van Dirk Meijer werd er afgemeerd om Dirk in te schepen. Die ging mee om te helpen bij het melken. Op de terugweg hetzelfde tafereel om Dirk weer te laten uitstappen, waarna Jan met zijn volle melkbussen naar huis roeide.

Toen Co, de zoon van Dirk en Anna, van school kwam, moest hij maar zien hoe aan de kost te komen. Dat was in die tijd niet gemakkelijk. Het waren crisisjaren en er waren veel werklozen. Bovendien was Co kreupel. Zijn linkerbeen was korter dan zijn rechter. Hij begon, zonder verdere scholing of opleiding, zo rond 1920 als fietsenmaker. Fietsen waren in die tijd nog een zeldzaamheid in het dorp. Bij Bert Waasdorp, de dorpsmid, stonden er een paar in de etalage. Maar daar ging niemand naar toe. Bert was een smid voor de boeren, voor wagens en kachels, etc. Hij had ook geen plek om fietsen te repareren. Wel had hij een grote garage waar auto's in stonden.

Het gezin Meijer rond 1925 gefotografeerd achter op het erf. V.l.n.r. staand: Alie, Tinus, Co, Peet, Willem en Keetje (met een haarstrik). Zittend: Dirk Meijer en Anna Lauwers.

De familie Van der Willik komt naar Rijpwetering

In 1935 kwam mijn vader, Siem van der Willik, geboren op de Veendermolen aan de Wijde A, met als adres B390 Woubrugge, samen met de broers Jan en Niek en zus Lena (de andere kinderen waren het huis al uit) op de Rip wonen in 'de oude pastorie'. Dit huis was in eigendom van Co Warmerdam (de vader van Kees Warmerdam die jarenlang een slijterij had aan de Koppoellaan). Ze zijn midden in de winter verhuisd met een open, platte kar met hoge hekken erop, waarmee gewoonlijk vee werd vervoerd. Vlak voordat ze vertrokken had moeder Jans nog een grote pan erwtensoep gemaakt. De warme pan werd in doeken gewikkeld en ging mee op de verhuiswagen om bij aankomst op de Rip te kunnen opeten. Na een jaar verhuisde het gezin naar een huisje op de kop van een steeg aan de Pastoor van der Plaatstraat waar een aantal kleine zelfstandigen hun nering hadden. Ze hadden zich voor honderd gulden uit 'de oude pastorie' laten uitkopen door Kees Straathof. Kees was een boer uit Nieuwe Wetering. Zijn vrouw was overleden en Kees wilde graag in 'de oude pastorie' gaan wonen. Na ongeveer anderhalf jaar in die steeg gewoond te hebben, verhuisden ze naar de Pastoor van der Plaatstraat nr. 3, naast het huis van de dokter.

De fietsenzaak van Co Meijer

Co Meijer had in 1935 al een aantal jaren een goed lopende (fietsen)zaak en na schooltijd ging Siem hem helpen, met de bootjes. Co had namelijk ook een aantal roeibootjes die hij verhuurde aan vissers. Op doordeweekse dagen voor 50 cent. Maar op zondag moest je 75 cent meenemen. Er waren vijf ijzeren bootjes en 14 houten. De ijzeren bootjes lagen voor de schoeiing in de Rijpwetering, de houten in het wijkje aan de overkant bij de timmerwerf van Kees Jansen. Wanneer de bootjes verhuurd waren, moesten ze bij terugkomst worden schoongemaakt. Om diefstal van de bootjes te voorkomen werden de riemen er altijd uitgehaald en opgeborgen in de poort, rechts van het huis. De houten bootjes moesten daarna weer naar de overkant worden gebracht. Dat waren, zo aan het einde van een dag, mooie klusjes voor een schooljongen. Bij De Vergulde Vos kon je ook een roeibootje huren, maar Co Meijer had de meeste bootjes. En in een berging aan het huis stonden flesjes chocomel, bier en frisdrank die aan de vissers werden verkocht.

Begin 1938 werd Siem van der Willik twaalf jaar en kon hij voor hele dagen bij Co Meijer komen werken. En omdat Siem een baas had gevonden, mocht hij vervroegd van school. Het ging om alle mogelijke werkzaamheden: van banden plakken

Siem van der Willik in 1940, in de tijd dat hij bij Co Meijer werkte.

De fietsenzaak van Co Meijer aan de Koppoellaan 18.

tot hele fietsen opknappen. Vader Dirk was op dat moment al 67 jaar, en zijn vrouw Anna 65. Co zal een jaar of 35 zijn geweest en woonde nog steeds thuis, samen met broer Peet en zus Keetje. Alie, Tinus en Willem waren al het huis uit. Keetje deed het huishouden.

Winkel in huis

De fietsenzaak was gevestigd in een deel van het woonhuis van de familie Meijer. In de oude voorkamer was de eigenlijke winkel. Daar stonden drie à vier nieuwe fietsen. De nieuwe banden hingen in de voormalige bedstede, want die moesten - om uitdrogen te voorkomen - in het donker hangen.

In de werkplaats van circa 10 bij 3,5 meter stond een brede werkbank. Daar zaten twee grote laden in die beide loodzwaar waren van de verschillende fietsbenodigdheden: spaken, naven, assen, conussen, pedalen, enzovoorts. Het gereedschap lag op de werkbank of hing aan de wand erachter. Op de zolder lagen de grotere onderdelen van de fietsen zoals kettingkasten, jasbeschermers, zadels, buitenbanden, achterlichten, bedradingen en dergelijke. In de werkplaats stond ook nog een aparte bank met een slijpsteen en een bankschroef. Ook werden daar de fietsen opgeslagen. Oude fietsen werden ingenomen en helemaal opgeknapt om er later weer tien tot vijftien gulden voor te kunnen vragen. Het hele frame werd geschuurd, geground en gelakt en oude onderdelen werden vervangen. Op zekere dag had Siem weer zo'n fiets helemaal opgeknapt. Toen zei Co Meijer tegen hem: "Die fiets is nou voor jou." Siem had nog geen fiets en voelde zich de koning te rijk. Vol trots reed hij 's middags naar huis. Het was een geweldig cadeau, want thuis had alleen vader een fiets. Die mochten de kinderen enkel op zondag wel eens lenen om een stukje te rijden.

Nieuwe ontwikkelingen

Siem heeft in die vijf jaar ook verschillende ontwikkelingen meegemaakt. Toen hij begon hadden alle fietsen zwarte achter spatborden. Al snel kwam er de verplichting om de laatste dertig centimeter wit te verven. Weer even later werd een reflector verplicht en toen de Duitsers het voor het zeggen kregen moesten alle fietsen een brandend achterlicht hebben. De jaren in de oorlog waren lastig. De koplampen van de fietsen kregen een zwart afdekklaasje met een enkele uitgespaarde gleuf

erin, zodat er maar uit een klein spleetje licht kwam. Engelse vliegtuigen zouden je vanuit de lucht anders zo kunnen zien fietsen! Ook kreeg elke fiets een belastingplaatje. Dat kostte twee en een halve gulden per jaar. Werklozen hoefden maar anderhalve gulden te betalen, maar kregen dan wel een plaatje met een gat erin!

Aan de balken van de werkplaats hingen bamboestokken van twee en een halve meter lengte, van dik naar dun gerangschikt. Ze kostten twee dubbeltjes per stok en waren voor de kinderen om er hengels van te maken. Je moest daarnaast nog een losse sim kopen, die je zelf aan je hengelstok moest zien vast te maken.

Petroleum venten

Vóór in de werkplaats stond ook nog een pomp met petroleum. Er zat een tank in de grond. Co Meijer ventte namelijk ook petroleum uit, met een oliekar van de in 1898 opgerichte verkoopmaatschappij 'De Automaat'. De Automaat was een onderdeel van de American Petroleum, later bekend als Standard Oil (Esso, de fonetische uitspraak van de S en de O). De olie werd vanuit de Verenigde Staten per boot vervoerd naar Rotterdam.

Waarschijnlijk heeft Co Meijer een oliekar als deze gebruikt. Aan de voorkant zie je een ijzeren pin waar een hond aan vastgebonden kon worden om de kar te trekken.

¹ In de jaren twintig van de vorige eeuw waren er nog geen duidelijke straatnamen. Het dorp Rijpwetering was verdeeld in het Noorden en het Zuiden. De grens lag bij de kerk.

Een vierliterblik waarin de petroleum aan de klant werd geleverd.

Het olievat op de handkar had aan de bovenkant een houten dop met een lap eromheen. Co ging iedere zomer drie dagen fietsen en dan moesten Siem en Peet, een broer van Co, de olie uitventen. Ze vertrokken om negen uur en gingen langs de hele Rip. De petroleum werd met een 'scheve' trechter in vierkante vierliterblikken getapt en voor acht cent per liter verkocht.

In het Zuiden van Rijpwetering, op de plaats waar nu het viaduct van de N455 ligt, lag een spoorlijn. Die moest worden overgestoken. Bij het spoor aangekomen gebeurde het. De rails lagen hoger dan de weg. De ijzeren pin die aan de voorkant van de kar zat om een hond aan vast te maken, kwam tussen de rails en het hele gevaarte ging over de kop. De houten stop vloog eruit en de petroleum kolkte uit het vat. Peet schrok zich rot, maar aarzelde geen moment. Hij pakte zijn pet en duwde die gelijk in het gat om vervolgens de houten stop te gaan zoeken. Ze hebben het ongevalletje goed voor Co verborgen weten te houden.

De oliemaatschappij maakte eenmaal per week een klein reclameblaadje: De Automaat. Het was een dubbelgevouwen pagina om uit te delen aan de klanten. Daarin stond ook een vervolghaaltje over een kereltje 'Pijpje Drop'. Het verhaal eindigde altijd met dezelfde woorden: "En hoe het verder met Pijpje Drop vergaat, lees je de volgende Automaat."

Het spoor zorgde ook nog voor een ander vermaak. Op de rails werden grote draadnagels gelegd. Dan wachten tot de trein erover reed en daarna de platgereden, maar gloeiend heet geworden stukjes ijzer weer opzoeken. Wel zorgen dat je je vingers niet verbrandde!

Op afgelegen plaatsen, zoals op de Poeldijk, was er in die tijd nog geen elektriciteit. Mensen met een radio gebruikten een accu. Wanneer die leeg was, kon je hem bij Co Meijer laten opladen. Voor één kwartje kon je hem weer helemaal vol geladen komen ophalen.

De wintermaanden

In de winter moesten de bootjes worden opgeknapt. Dan werden ze, omgekeerd, aan de overkant van het water op het grasveld gelegd (waar nu het huis staat van Kees Jansen). Alle onderdelen die in het water liggen werden dan aan de buitenkant geteerd, terwijl de binnenkant werd gecarboleumd, inclusief de schutjes op de vloer. De rest werd netjes geschilderd, de binnen- en buitenkant grijs. De laatste plank werd groen geverfd, evenals de zitplankjes.

Co Meijer verkocht ook schaatsen. Daar moest Siem ook bij helpen. Je kocht in die tijd nog losse houten schaatsen. Vervolgens

moesten er leren hieltes en neusjes ingezet worden, want de schaatsen hadden toen allemaal nog banden. Dat waren oranje banden met in de lengte lopende strepen van verschillende kleuren. Als het werk klaar was mocht Siem ook gaan schaatsen. Hij was een echte liefhebber. Menigmaal keerde hij pas in het donker weer naar huis terug. Dan reed hij in zijn eentje over de Kever, altijd goed de rietkraag in de gaten houdend, om de weg niet kwijt te raken.

Te duur

Het eerste jaar bij Co Meijer verdiende Siem van der Willik twintig cent per week, met af en toe een cent fooi van een visser voor het schoonmaken van een bootje. Na een jaar werd dat vijftig cent en in het derde jaar verdiende hij één gulden. In 1942 was het al opgelopen tot f 3,50 per week. En dat vond Co Meijer te veel en adviseerde hij Siem om een andere baas te zoeken. Die had hij snel gevonden. Siem kon aan de slag bij Koos van Bente, die een fietswinkel had in de Doezastraat te Leiden. Daar heeft hij een jaar met veel plezier gewerkt.

Onderduiken

Toen Siem van der Willik in 1944 achttien werd, kreeg hij een oproep van het arbeidsbureau om in Duitsland te gaan werken. Hij heeft op het arbeidsbureau netjes alle formulieren ingevuld en getekend. Nadat hij was goedgekeurd, kreeg hij thuis per post het adres in Duitsland waar hij naar toe moest reizen. Een treinkaartje was bijgevoegd. Siem heeft alles verscheurd en weggegooid en is ondergedoken bij Siem Vink in Roelofarendsveen. De Duitsers, die bij zijn moeder kwamen informeren waar Siem was, kregen te horen dat moeder niet beter wist dan dat hij met zijn spullen naar Duitsland was vertrokken.

Co Meijer is altijd in het huis van zijn ouders blijven wonen. Na de Tweede Wereldoorlog is hij op latere leeftijd (hij was ongeveer 45 jaar) getrouwd met Lena Borst, dochter van Jan Borst (Jan van Kees Kwik) uit Rijpwetering. Siem herinnerde zich nog goed de sigaren die Co altijd rookte, van het merk Willem II, in doosjes van tien, twee op elkaar in rijtjes van vijf.

Vorig jaar heb ik mijn vader verschillende keren geïnterviewd. Op basis daarvan is dit artikel tot stand gekomen. Hij heeft het nog net kunnen lezen. Mijn vader is op 26 november 2016 overleden.

